

Małgorzata Gołofit-Szymczak, Elżbieta Dobrzyńska

ZAGROŻENIA CHEMICZNE I BIOLOGICZNE W MAŁYCH FIRMACH SPRZĄTAJĄCYCH

Warszawa 2010

Opracowano i wydano w ramach I etapu programu wieloletniego pn. „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy”, dofinansowywanego w latach 2008-2010 w zakresie zadań służb państwowych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.
Główny Koordynator: Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy

Autorzy

mgr Małgorzata Gołofit-Szymczak, mgr Elżbieta Dobrzyńska –
Zakład Zagrożeń Chemicznych i Pyłowych, Centralny Instytut Ochrony Pracy –
Państwowy Instytut Badawczy

Projekt okładki

Jolanta Maj

© Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy
Warszawa 2010

ISBN 978-83-7373-088-5

Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy
ul. Czerniakowska 16, 00-701 Warszawa
tel. (48-22) 623 36 98, fax (48-22) 623 36 93, www.ciop.pl

Spis treści

Wprowadzenie	5
Szkodliwe czynniki biologiczne	6
Szkodliwe czynniki chemiczne	9
Lista kontrolna dla personelu sprzątającego	17
Ważne przepisy prawne i normy	21

Sektor sprzątający jest jednym z największych i najbardziej dynamicznie rozwijających się sektorów usługowych w Unii Europejskiej. Zakłady, w których prowadzone są nowoczesne procesy technologiczne, wymagają skutecznych metod utrzymania w czystości powierzchni zewnętrznych (elewacje) i wewnętrznych (podłogi, ściany, sufity) oraz wyposażenia wewnątrz (meble, wykładziny, wyposażenie sanitarne łazienek itp.). Branża utrzymania czystości jest zdominowana przez małe firmy, zatrudniające często mniej niż 10 pracowników. Pracownicy w sektorze sprzątającym są głównie zatrudnieni w niepełnym wymiarze godzin, przeważnie są to kobiety i często emigranci czy też osoby należące do mniejszości narodowych.

Najczęściej wykonywane zadania personelu sprzątającego to sprzątanie powierzchniowe, w tym zmiatanie, odkurzanie, mycie podłóg, ścian, wycieranie kurzu, usuwanie śmieci, czyszczenie toalet, itp. Ponadto wykonywane są prace charakterystyczne dla poszczególnych sektorów, takie jak przykładowo zmiana pościeli na łóżkach oddziałów szpitalnych i w hotelach. Co ważne, te czynności, które obejmuje sprzątanie – od zmiatania i odkurzania po usuwanie odpadów czy mycie toalet – są wykonywane w różnych miejscach, np. w domach, biurach, obiektach przemysłowych, szkołach, szpitalach, samolotach itp. Ponadto personel sprzątający wykonuje swoją pracę przeważnie poza typowymi godzinami pracy, tj. we wczesnych godzinach rannych lub wieczorami.

Poniżej przedstawiono przykładowe typy zagrożeń w sektorze sprzątającym oraz ich charakterystykę:

Typ zagrożenia	Charakterystyka zagrożenia
Czynniki niebezpieczne	
Czynniki mechaniczne	praca na wysokości; nierówne, śliskie powierzchnie, ostre narzędzia, rozbite szkło (możliwość upadku i obrażeń)
Czynniki szkodliwe	
Czynniki fizyczne	nadmierny hałas pochodzący od maszyn czyszczących (możliwość uszkodzenia słuchu)
Zagrożenia chemiczne	substancje chemiczne znajdujące się w kurzu, pyłe, cząstkach sadzy itp.; chemiczne składniki środków stosowanych do oczyszczania powierzchni

Typ zagrożenia	Charakterystyka zagrożenia
Zagrożenia biologiczne	szkodliwe czynniki biologiczne występujące w kurzu (wirusy, bakterie, grzyby, roztocze, owady), wydzieliny i wydaliny
Czynniki uciążliwe	
Obciążenia układu mięśniowo-szkieletowego	postawa przy pracy (praca w pozycji klęczącej, nachylonej itp.)
Stres związany z pracą	praca w odosobnieniu, poza normalnymi godzinami pracy

Właściwe rozpoznanie zagrożeń i związanego z nimi ryzyka stanowi podstawę do podejmowania działań profilaktycznych. Nadzór nad warunkami środowiska pracy i ocena narażenia zawodowego na zagrożenia chemiczne i biologiczne są bardzo istotne z punktu widzenia ochrony zdrowia pracowników.

Szkodliwe czynniki biologiczne

Szkodliwe czynniki biologiczne mogące być przyczyną zakażenia, alergii lub zatrucia według definicji zamieszczonej w rozporządzeniu ministra zdrowia w sprawie szkodliwych czynników biologicznych dla zdrowia w środowisku pracy oraz ochrony zdrowia pracowników zawodowo narażonych na te czynniki, obejmują:

- drobnoustroje komórkowe, w tym zmodyfikowane genetycznie
- jednostki bezkomórkowe zdolne do replikacji lub przenoszenia materiału genetycznego, w tym zmodyfikowane genetycznie
- hodowle komórkowe
- pasożyty wewnętrzne człowieka.

Ze względu na rodzaj działania chorobotwórczego na organizm człowieka, szkodliwe czynniki biologiczne można podzielić na:

- czynniki wywołujące choroby zakaźne i inwazyjne, np. wirusy, bakterie, grzyby
- alergeny biologiczne, np. cząstki roślinne i zwierzęce
- toksyny biologiczne, np. endotoksyna bakteryjna, mikotoksyny

- czynniki rakotwórcze, np. aflatoksyny – toksyny o właściwościach rakotwórczych, wytwarzane głównie przez grzyby *Aspergillus flavus* i *Aspergillus parasiticus*
- biologiczne wektory, czyli stawonogi przenoszące zarazki chorób transmissyjnych, np. kleszcze, komary.
W zależności od zdolności wywoływania zakażenia, szkodliwe czynniki biologiczne podzielono na cztery grupy ryzyka zawodowego:
 - grupa 1 – czynniki, które prawdopodobnie mogą być przyczyną chorób u ludzi
 - grupa 2 – czynniki, które mogą wywoływać chorobę u ludzi i mogą być szkodliwe dla pracowników; jest mało prawdopodobne, że występują powszechnie w środowisku; istnieją skuteczne metody profilaktyki i leczenia
 - grupa 3 – czynniki mogące wywołać ciężki przebieg choroby u ludzi i ich obecność jest poważnym zagrożeniem dla zdrowia pracowników; mogą występować powszechnie w środowisku; istnieją skuteczne metody profilaktyki i leczenia
 - grupa 4 – czynniki, które wywołują ciężki przebieg choroby u ludzi i są poważnym zagrożeniem dla zdrowia pracowników; ich obecność w środowisku pracy wiąże się z dużym ryzykiem; brak skutecznych metod profilaktyki i leczenia.

Na jakie szkodliwe czynniki biologiczne narażony jest personel sprzątający podczas wykonywania czynności zawodowych?

Czynnik biologiczny	Grupa zagrożenia	Działanie na człowieka	Narażona grupa zawodowa
Wirusy HIV1 i 2 – ludzki wirus upośledzenia odporności	3	AIDS	personel sprzątający szpitale i laboratoria, toalety publiczne, hotele
Wirus zapalenia wątroby typu A – HAV	2	zapalenie wątroby	personel sprzątający szpitale, żłobki, przedszkola, szkoły, stołówki, kuchnie
Wirus zapalenia wątroby HIV, HCV	3	przewlekłe zapalenie wątroby, marskość wątroby	personel sprzątający szpitale, laboratoria, toalety publiczne, hotele

Czynnik biologiczny	Grupa zagrożenia	Działanie na człowieka	Narażona grupa zawodowa
Bakterie: <i>Enterococcus faecalis</i> , <i>Enterococcus faecium</i> – paciorkowce kałowe	2	oportunistyczne zapalenie dróg moczowych, pęcherzyka żółciowego, wsierdzia	personel sprzątający szpitale, żłobki, przedszkola, toalety publiczne, hotele
Bakterie: <i>Escherichia coli</i> – pateczka okrężnicy	2	zapalenie okrężnicy, zatrucia	personel sprzątający szpitale, szkoły, sklepy, toalety publiczne, hotele
Bakterie: <i>Staphylococcus aureus</i> – gronkowiec złocisty	2	zakażenia ropne, stany zapalne dróg oddechowych, zatrucia pokarmowe, alergię skórne	personel sprzątający w szpitalach, laboratoriach, biurach i szkołach, toalety publiczne, hotele
Bakterie: <i>Staphylococcus pyogenes</i> – paciorkowiec ropotwórczy	2	angina, ropne zakażenia skóry, płonica, choroba reumatyczna, zapalenie kłębuszków nerkowych, zapalenie wsierdzia	personel sprzątający w szpitalach
Grzyby: <i>Aspergillus fumigatus</i> – kropidlak popielaty	2	aspergilloza płuc, astma, alergiczny nieżyt nosa	personel sprzątający w szpitalach, laboratoriach, biurach i szkołach
Grzyby: <i>Puccinia graminis</i> – rdza żdźbłowa	1	astma oskrzelowa, alergiczny nieżyt nosa	personel sprzątający w hotelach, szkołach i w gospodarstwach rolnych
Grzyby: <i>Penicillium</i> spp. – pędzlak	1	astma oskrzelowa, alergiczny nieżyt nosa	personel sprzątający w szpitalach, laboratoriach, biurach i szkołach
Grzyby: <i>Candida albicans</i>	2	kandydoza skóry i paznokci, reakcje alergiczne	personel sprzątający używający gumowych rękawic
Roztocze: <i>Dermatophagoides</i> spp.– roztocze kurzu domowego	1	zapalenie spojówek, zapalenie skóry, alergiczny nieżyt nosa, astma oskrzelowa	personel sprzątający hotele, biura, szkoły, przedszkola, hotele, sklepy
Stawonogi: <i>Glyphagus domesticus</i> – roztoczek domowy	1	alergiczny nieżyt nosa, astma oskrzelowa, alergiczne zapalenie spojówek i skóry	personel sprzątający

Źródłem szkodliwych czynników biologicznych w środowisku pracy personelu sprzątającego są najczęściej sami ludzie (wydaliny, materiał biologiczny, np. krew, ślina), zwierzęta, kurz, rośliny, produkty zwierzęce i roślinne, pył, ścieki, odpady, gleba.

JAK MOŻNA SIĘ ZARAZIĆ CZYNNIKAMI BIOLOGICZNYMI?

- drogą powietrzno-pyłową, powietrzno-kropelkową – wdychanie zakażonego powietrza: wirusy, bakterie, grzyby, alergeny roztoczy
- bezpośrednio przez skórę i błony śluzowe – przez zakażone ręczniki, pościel, przedmioty: wirusy, bakterie, grzyby, pasożyty
- drogą pokarmową – spożycie zakażonych środków spożywczych, wody; za pośrednictwem wirusów, bakterii, grzybów, pasożytów

Szkodliwe czynniki chemiczne

Zagrożenia chemiczne w pracy osób sprzątających są związane z występowaniem substancji chemicznych zarówno w sprzątanym zanieczyszczeniach, kurzu, cząstkach pyłu i aerozoli, jak i w stosowanych różnego rodzaju chemicznych środkach czystości. W kurzu, pyłach, cząstkach sadzy i aerozoli mogą się znajdować nie tylko różne rodzaje minerałów, włókien, papieru, materiałów ze źródeł biologicznych, np. bakterii, lecz także niektóre związki organiczne. **Substancje i preparaty chemiczne – zgodnie z ustawą o substancjach i preparatach chemicznych z 11 stycznia 2001 r. (DzU nr 11, poz. 84, ze zm.)** – podlegają klasyfikacji pod względem zagrożenia, jakie stanowią dla zdrowia człowieka lub dla środowiska. Zgodnie z **rozporządzeniem ministra pracy i polityki społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (DzU nr 217, poz. 1833 ze zm.)**, dla każdej substancji istnieje stężenie, przy którym i poniżej którego u pracownika nie wystąpią żadne szkodliwe zmiany w stanie zdrowia. Trzy kategorie normatywów higienicznych ustalane w Polsce to najwyższe dopuszczalne stężenie (NDS), najwyższe dopuszczalne stężenie chwilowe (NDSCh) i/lub najwyższe dopuszczalne stężenie pułapowe (NDSP). Znajomość zarówno stężeń substancji szkodliwych jak i wielkości wchłoniętych dawek umożliwia przewidywanie skutków zdrowotnych narażenia, ale też jest wskazówką do stosowania odpowiednich środków zaradczych w celu zmniejszenia ryzyka zawodowego.

Podstawowym źródłem informacji o zagrożeniach powodowanych przez stosowane preparaty chemiczne są etykiety na opakowaniach oraz karty charakterystyk.

Jako niebezpieczne – zgodnie z ustawą o substancjach i preparatach chemicznych z 11 stycznia 2001 r. – klasyfikuje się substancje lub preparaty chemiczne: **WYBUCHOWE, UTLENIAJĄCE, SKRAJNIE ŁATWO PALNE, WYSOCE ŁATWO PALNE, ŁATWO PALNE, BARDZO TOKSYCZNE, TOKSYCZNE, SZKODLIWE, ŻRĄCE, DRAŻNIĄCE, UCZULAJĄCE, RAKOTWÓRCZE, MUTAGENNE, DZIAŁAJĄCE NA ROZRODCZOŚĆ, NIEBEZPIECZNE DLA ŚRODOWISKA, STWARZAJĄCE ZAGROŻENIE BIOLOGICZNE**

Oddziaływanie związków chemicznych na organizm osoby sprzątającej zawodowo może objawiać się zarówno jako ostre (skutki natychmiastowe), jak i przewlekłe (rozwijające się w organizmie po dłuższym lub krótszym okresie utajenia). Jest to spowodowane różnymi reakcjami organizmu na szkodliwe substancje chemiczne w zależności od ich właściwości fizykochemicznych i toksycznych, dróg wchłaniania (układ oddechowy, pokarmowy, skóra), wielkości dawki i okresu narażenia, a także od pewnych cech organizmu, jak płeć, wiek, stan zdrowia czy nawyki żywieniowe.

Skutki narażenia na szkodliwe substancje chemiczne mogą być:

- miejscowe (skutki działania na skórę i błony śluzowe, np. drażniące, uczulające)
- układowe (zmiany np. w ośrodkowym i obwodowym układzie nerwowym, wątrobie, nerkach, układzie sercowo-naczyniowym itd.)

Narażenie personelu sprzątającego na potencjalnie niebezpieczne czynniki chemiczne różni się w zależności od:

- rodzaju sprzątaných pomieszczeń i powierzchni (np. podłoga, okno)
- czasu i sposobu sprzątania
- sposobu, w jaki budynek jest użytkowany podczas sprzątania i po nim
- zastosowania poszczególnych produktów zawierających szkodliwe substancje chemiczne (ich częstotliwości, ilości oraz sposobu używania)
- zastosowania środków ochronnych w celu ograniczenia narażenia.

JAKIE SĄ DROGI PRZEDOSTAWANIA SIĘ SUBSTANCJI CHEMICZNYCH DO ORGANIZMU CZŁOWIEKA?

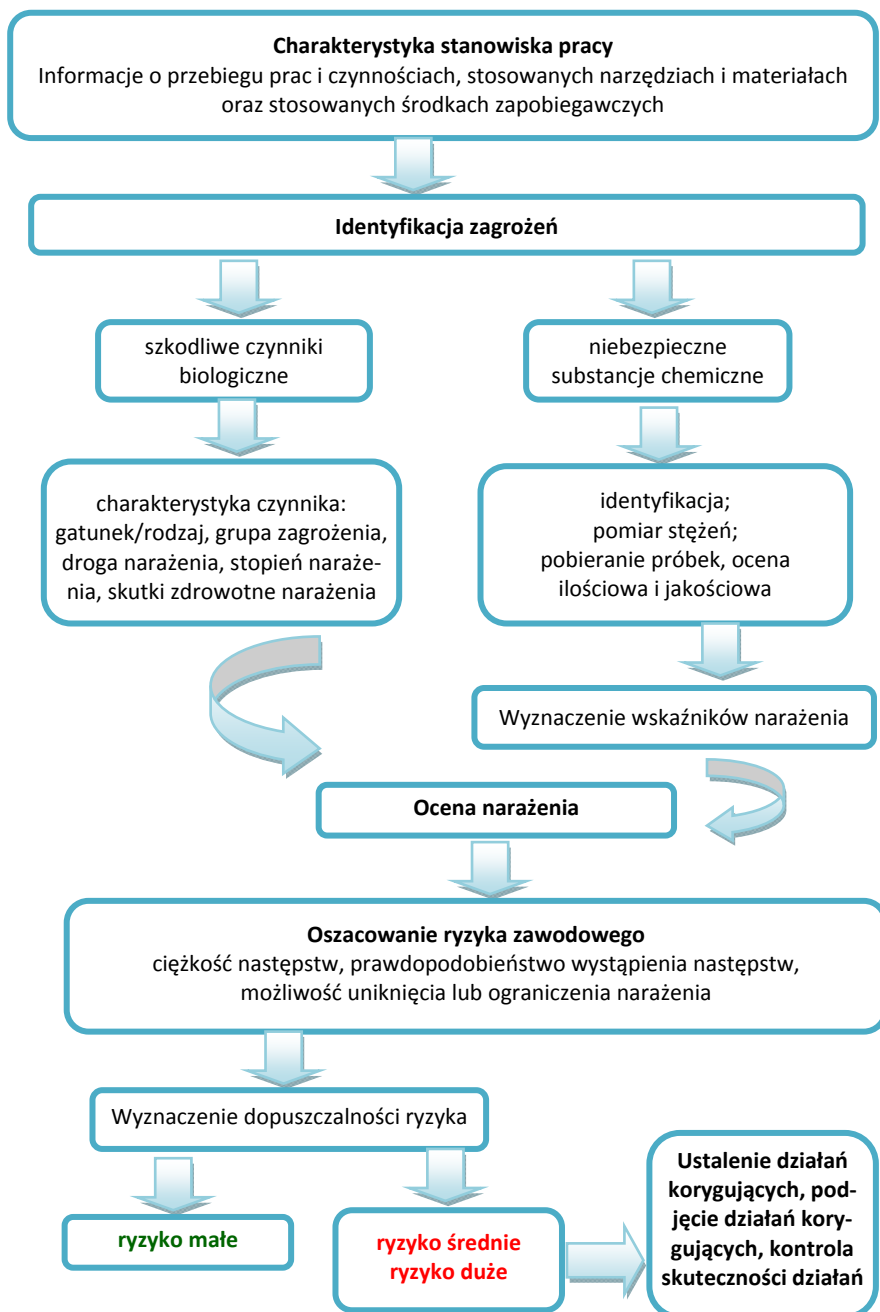
- układ oddechowy – wchłanianie substancji gazowych w postaci par i gazów (np. formaldehyd)
- skóra i błony śluzowe – bezpośredni kontakt z substancjami chemicznymi (np. alkohole)
- przewód pokarmowy – przypadkowe połknięcie substancji

Na jakie czynniki chemiczne narażony jest personel sprzątający?

Przykłady substancji chemicznych obecnych w produktach stosowanych do sprzątania	Preparaty, które mogą zawierać wymienione substancje	Możliwe efekty zdrowotne dla człowieka
Kwasy: kwas siarkowy, octowy, cytrynowy, fosforowy	chemiczne produkty czyszczące, głównie produkty do czyszczenia toalet; preparaty zabezpieczające przed rdzą i odrdzewiające	działanie żrące; poparzenia na skórze, zapalenia skóry; wielokrotne narażenie w kontakcie z oczami – obniżona zdolność widzenia lub ślepotą (np. HCl); podrażnienia skóry, oczu i śluzówki, problemy z oddychaniem, możliwa astma
Zasady: zasada amonowa, wodorotlenek sodu	środki odtłuszczające	podrażnienia skóry, oczu, śluzówki, działanie toksyczne
Rozpuszczalniki organiczne: toluen, alkohole etylowy i metylowy, etery glikolowe	środki do mycia podłóg, odtłuszczające produkty czyszczące, środki dezynfekujące, detergenty i woski	działanie drażniące dla skóry i układu oddechowego; działanie neurotoksyczne i toksyczne dla układu rozrodczego; działanie uczulające
Sole kwasów tłuszczowych, organiczne sulfoniany	detergenty; mydła	podrażnienia skóry, oczu, śluzówki
Aldehydy, ketony: formaldehyd	środki do czyszczenia podłóg, woski, detergenty; środki konserwujące, dezynfekujące	głównie działanie alergiczne, uczulenia
Czynniki kompleksujące (EDTA, NTA)	preparaty przeznaczone do mycia i dezynfekcji różnych powierzchni i urządzeń	podrażnienia skóry, oczu, śluzówki
Środki powierzchniowo czynne	środki do usuwania osadów z kamienia, uniwersalne środki czyszczące	działanie drażniące dla oczu i skóry

Jak oceniać ryzyko zawodowe?

Aby ocenić ryzyko zawodowe na stanowiskach pracy personelu sprzątającego, postępuj zgodnie z podanym schematem:

PAMIĘTAJ!

Możesz wyeliminować lub ograniczyć narażenie na czynniki biologiczne i chemiczne na stanowisku pracy

PRACODAWCO!

- Zapewnij systematyczne szkolenie pracowników w zakresie ryzyka zawodowego związanego z czynnikami biologicznymi oraz chemicznymi i bezpieczeństwa pracy z tymi czynnikami
- Zapewnij pracownikom prawidłowo dobrane środki ochrony indywidualnej
- Informuj pracowników o możliwości szczepień

Szczepienia – Twoje bezpieczeństwo w pracy i domu!

- wirusowe zapalenie wątroby typu A (WZW A)
 - wirusowe zapalenie wątroby typu B (WZW B)
 - grypa
-
- Zapewnij karty charakterystyk niebezpiecznych substancji i preparatów chemicznych stosowanych do sprzątnia
 - Zastępuj, jeśli to możliwe, produkty oznaczone jako “toksyczne” i “szkodliwe” innymi bezpiecznymi produktami
 - Zapewnij prawidłowe magazynowanie substancji i preparatów chemicznych

PRACOWNIKU!

- Dbaj o higienę rąk
- Stosuj odpowiednie środki ochrony indywidualnej (rękawice, okulary)
- Czytaj etykiety, ulotki, oznakowania środków, których używasz!
- Przed użyciem preparatu zapoznaj się z instrukcją stosowania
- Pamiętaj, że preparaty zawierające substancje chemiczne sklasyfikowane jako niebezpieczne należy przechowywać zawsze w oryginalnych opakowaniach, a jeśli nie jest to możliwe, powinny być odpowiednio oznakowane
- Zapoznaj się z oznakowaniem substancji chemicznych, z którymi masz kontakt w pracy!

OBOWIĄZUJĄCE OZNAKOWANIE SUBSTANCJI CHEMICZNYCH*

O

UTLENIAJĄCE

F

WYSOCE ŁATWO PALNE

T

TOKSYCZNE

Xn

SZKODLIWE

C

ŻRĄCE

Xi

DRAŻNIĄCE

NNIEBEZPIECZNE
DLA ŚRODOWISKASUBSTANCJA STWARZAJĄCA
ZAGROŻENIE BIOLOGICZNE

* Oznakowanie substancji za pomocą piktogramów wg rozporządzenia ministra zdrowia z dnia 2 września 2003 r. w sprawie oznakowania opakowań substancji niebezpiecznych i preparatów niebezpiecznych (DzU 2003 r., nr 173, poz. 1679).

**UWAGA ZMIANA! OZNAKOWANIE, KTÓRE BĘDZIE SIĘ POJAWIAŁO
NA OPAKOWANIACH OD 2011 r.***

PALNE

DZIAŁANIE TOKSYCZNE

DZIAŁANIE ŻRĄCE

DZIAŁANIE SZKODLIWE

DZIAŁANIE RAKOTWÓRCZE

NIEBEZPIECZNE DLA ŚRODOWISKA

* Oznakowanie substancji za pomocą piktogramów GHS wg rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1272/2008 z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin.

- Czytaj karty charakterystyk produktów, które stosujesz do czyszczenia – to pozwoli Ci zorientować się, jakie składniki produktu mogą być dla Ciebie szkodliwe i jak chronić się podczas ich stosowania
- Jeśli musisz zastosować szkodliwe preparaty chemiczne, aby wykonać swoje zadanie, rób przerwy, by zaczerpnąć świeżego powietrza
- Planuj swoją pracę! Sprzątaj regularnie – pozwoli Ci to uniknąć stosowania bardziej szkodliwych środków chemicznych do czyszczenia powierzchni

- Uważaj, jakie produkty ze sobą mieszasz
- Nie jedz, nie pij i nie pal podczas stosowania środków oznaczonych jako szkodliwe i łatwo palne
- Zawsze zamykaj opakowania po zastosowaniu środków chemicznych

PAMIĘTAJ! Jeśli zlecasz wykonanie czynności porządkowych:

- planuj sprzątanie w ciągu dnia (tzw. codzienne sprzątanie). Poprawia to komunikację między personelem sprzątającym a bezpośrednim odbiorcą usługi, np. pracownikiem biurowym, pielęgniarką
- właściwie planuj umeblowanie pomieszczeń, aby ułatwić pracę sprzątającym!

Zwróć uwagę na sposób, w jaki pracujesz z czynnikami chemicznymi

- Niektóre substancje chemiczne, np. preparaty do mycia szyb, mogą być przyczyną podrażnienia układu oddechowego, jeśli są zbyt intensywnie rozpylane, stosowane bez odpowiedniej wentylacji i rozpylone na gorącej powierzchni
- Produkty o działaniu drażniącym i uczulającym mogą być przyczyną podrażnienia dróg oddechowych, alergii, a nawet astmy, np. szampony do dywanów czy detergenty do mycia podłóg z substancją aktywną – etanoloaminą, która jest głównym powodem chorób układu oddechowego u osób sprzątających
- Powtarzające się lub długotrwałe narażenie na preparaty czyszczące w formie aerozoli może stanowić ważny czynnik zagrożenia astmą, podobnie jak zastosowanie wybielaczy oraz innych drażniących produktów czyszczących

UWAGA!

Niebezpieczne preparaty stosowane do czyszczenia toalet zawierające kwasy (np. kwas solny) są żrące dla skóry i oczu!

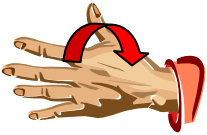

- Główne składniki większości środków czyszczących to surfaktanty (detergenty, związki powierzchniowo czynne), odpowiedzialne za odczyny zapalne skóry. Jednakże podrażnienia skóry wywołuje również długotrwały kontakt z wodą oraz gumowymi rękawicami

- Rozpuszczalniki zawarte w wielu preparatach stosowanych przez personel sprzątający mogą być przyczyną podrażnienia oczu czy skóry, a w dużych stężeniach uszkodzenia nerek czy chorób serca
- Niektóre substancje chemiczne po zmieszane ze sobą uwalniają do powietrza szkodliwe gazy

UWAGA!

W wyniku mieszania wybielacza (który jest składnikiem różnych środków czyszczących, np. produktów do mycia podłóg) i amoniaku lub kwasów powstają trujące pary chloru lub chloroaminy, co w konsekwencji często prowadzi u użytkownika do poważnych problemów oddechowych!

Jakie kroki należy podjąć, jeśli w czasie prac porządkowych wystąpił przypadkowy kontakt z krwią lub innym materiałem potencjalnie zakaźnym?

PROBLEM	JAK SOBIE RADZIĆ?
Zakłucie lub skaleczenie	Przemyć miejsce zranienia wodą z mydłem lub płynami do mycia rąk na bazie alkoholu (60–90%). Nie tamować krwawienia przez 1–2 min (jeśli nie grozi to utratą życia). Nie wyciskać krwi z rany. Założyć jałowy, wodoszczelny opatrunek. Jeśli na miejscu ekspozycji jest krew lub inny materiał potencjalnie zakaźny, należy go usunąć za pomocą gazy zwilżonej odpowiednim środkiem odkażającym, a następnie dwukrotnie przetrzeć tym środkiem miejsce ekspozycji.
Zabrudzenie skóry krwią lub innym materiałem potencjalnie zakaźnym	W razie zabrudzenia skóry np. krwią należy usunąć zanieczyszczenia gazą lub innym materiałem zwilżonym środkiem przeznaczonym do higienicznej dezynfekcji rąk, a następnie dwukrotnie przetrzeć skórę środkiem dezynfekcyjnym.
Zachłapanie oczu	Gdy krew lub inny materiał potencjalnie zakaźny dostanie się do oczu, należy delikatnie, lecz dokładnie przepłukać okolicę oka i worek spojówkowy, przy otwartych powiekach, wodą lub 0,9-proc. roztworem NaCl.
Zachłapanie ust, połknięcie krwi lub innego materiału potencjalnie zakaźnego	Jeśli materiał potencjalnie zakaźny dostanie się do ust, należy go wypluć i kilkakrotnie przepłukać jamę ustną wodą.

Lista kontrolna dla personelu sprzątającego

Listy kontrolne są podstawowym typem materiałów wspomagających ocenę warunków bezpieczeństwa na stanowiskach pracy. Ich zadaniem jest dostarczenie użytkownikowi niezbędnych informacji oraz umożliwienie analizy i kontroli warunków bezpieczeństwa i higieny pracy w jak najprostszy sposób.

Określenie obszaru pracy

1. Opis realizowanych przez pracownika zadań, liczba i kwalifikacje osób.
2. Jakie typowe czynności są wykonywane przez pracownika?
3. Jak często wykonywane są czynności w narażeniu na:
 - a. szkodliwe czynniki biologiczne
 - b. niebezpieczne substancje i preparaty chemiczne?
4. Jak długo może trwać narażenie na:
 - a. szkodliwe czynniki biologiczne?
 - b. niebezpieczne substancje i preparaty chemiczne?

Szkodliwe czynniki biologiczne

Jakie szkodliwe czynniki biologiczne mogą występować na stanowisku pracy personelu sprzątającego?

Informacja o szkodliwych czynnikach biologicznych	Tak	Nie	Uwagi
Czy występują czynniki z 2 grupy zagrożenia?			
Czy występują czynniki z 3 grupy zagrożenia?			
Czy występujące czynniki mogą wnikać do organizmu drogą bezpośrednią (ukłucie, skaleczenie)?			
Czy występujące czynniki mogą wnikać do organizmu drogą pokarmową?			
Czy występujące czynniki mogą wnikać do organizmu drogą powietrzno-pyłową lub powietrzno-kropelkową?			
Czy występujące czynniki biologiczne mają działanie alergizujące?			
Czy występujące czynniki biologiczne mają działanie toksyczne?			
Czy występujące czynniki biologiczne stwarzają szczególne zagrożenie, np. dla kobiet w ciąży lub dla młodocianych?			
Czy pracownik ma kontakt z krwią (zanieczyszczone sanitariaty, odpady)?			
Czy pracownik ma kontakt z kałem, moczem, śliną (zanieczyszczone sanitariaty, odpady)?			
Czy jest kontakt z innym niż wymieniony wyżej materiałem potencjalnie zakaźnym?			
Czy wykonywane są czynności manualne obejmujące wiele etapów?			
Czy są możliwe zakłucia, skaleczenia?			
Czy wykonywane są czynności, podczas których powstają bioaerozole?			
Czy kiedykolwiek były wykonywane pomiary?			
Czy występowały zachorowania związane z wykonywaniem czynności w narażeniu na czynniki biologiczne?			

Szkodliwe czynniki chemiczne

Jakie szkodliwe czynniki chemiczne mogą występować na stanowisku pracy personelu sprzątającego?

Informacja o szkodliwych czynnikach chemicznych	Tak	Nie	Uwagi
Czy są stosowane substancje i/lub preparaty chemiczne zaklasyfikowane przynajmniej do jednej z wymienionych kategorii: toksyczne, szkodliwe, żrące, drażniące, rakotwórcze?			
Czy dla wszystkich stosowanych w zakładzie niebezpiecznych substancji i preparatów dostarczane są karty charakterystyki?			
Czy pracownicy mają dostęp do kart charakterystyk stosowanych przez nich niebezpiecznych substancji i preparatów?			
Czy są przeprowadzane pomiary stężeń substancji chemicznych, dla których zostały ustalone wartości najwyższych dopuszczalnych stężeń w środowisku pracy (NDS)?			
Czy stężenia substancji (z wyjątkiem rakotwórczych i mutagennych) w powietrzu na stanowiskach pracy nie przekraczają wartości NDS?			
Czy stężenia substancji rakotwórczych lub mutagennych w powietrzu na stanowiskach pracy nie przekraczają wartości 0,1 NDS?			
Czy pracownicy narażeni na czynniki rakotwórcze lub mutagenne są pod specjalną opieką lekarską?			
Czy wykonywane są czynności, podczas których powstaje zapylenie?			

Stosowane działania ochronne

Działania techniczne

Czy jest stosowana odzież robocza (fartuch)?			
Czy jest zapewniona ochrona rąk (rękawice)?			
Czy jest zapewniona ochrona oczu?			
Czy jest zapewniona ochrona układu oddechowego?			
Czy jest stosowane obuwie robocze?			
Czy jest zapewniona właściwie konserwowana wentylacja mechaniczna/klimatyzacja?			

Stosowane działanie ochronne

Czy powierzchnie stołów, ścian i podłogi są nieprzepuszczalne dla wody i łatwo zmywalne, umożliwiające ich dezynfekcję?			dotyczy personelu sprząającego placówki opieki zdrowotnej
Czy powierzchnie stołów, ścian i podłogi są odporne na kwasy, zasady, rozpuszczalniki organiczne oraz preparaty dezynfekcyjne?			
Czy zlew /umywalka są wyposażone w: - bezdotykowe dozowniki środków do mycia rąk - bezdotykowe dozowniki środków dezynfekcyjnych - jednorazowe ręczniki papierowe?			dotyczy personelu sprząającego placówki opieki zdrowotnej, przedszkola, żłobki
Czy jest zapewniony prysznic do przemywania oczu?			dotyczy personelu sprząającego placówki opieki zdrowotnej i laboratoria
Czy jest zapewniona segregacja odpadów?			
Czy są stosowane pojemniki na odpady ostre?			dotyczy personelu sprząającego placówki opieki zdrowotnej
Czy jest zapewnione regularne zwalczanie gryzoni?			
Czy profilaktycznie są stosowane mydła i zasyпки z dodatkiem środków przeciwgrzybiczych?			
Czy jest zapewnione bezpieczne przechowywanie preparatów zawierających substancje chemiczne?			
Czy jest zapewnione prawidłowe oznakowanie stosowanych przez pracownika niebezpiecznych substancji i preparatów?			
Czy zastępuje się preparaty zawierające substancje bardzo toksyczne mniej toksycznymi?			
Czy pomieszczenia, w których personel sprząający wykonuje swoje zadanie z zastosowaniem środków chemicznych, są odpowiednio wentylowane?			

Działania organizacyjne

Czy jest sprawowana kontrola i nadzór nad szczepieniami ochronnymi?			
Czy pracownicy są poinformowani o możliwości immunizacji?			
Czy jest prowadzona kartoteka badań profilaktycznych?			
Czy jest zapewniona profilaktyka poekspozycyjna?			

Stosowane działania ochronne			
Czy jest przestrzegany bezwzględny zakaz jedzenia i picia na stanowisku pracy?			
Czy są wydzielone szatnie na odzież roboczą i cywilną?			
Czy jest przeprowadzany okresowy instruktaż dla pracowników?			
Czy pojemniki na odpady są prawidłowo opróżniane (najpóźniej po zapełnieniu ich do 2/3 pojemności i obowiązkowo po zakończeniu pracy)?			
Czy pojemnik na odpady jest myty środkami dezynfekującym zawsze po jego opróżnieniu?			
Czy wszyscy pracownicy są informowani o niebezpiecznych właściwościach substancji i preparatów chemicznych, których używają?			
Czy wszyscy pracownicy są przeszkoleni w zakresie bezpiecznej pracy i prawidłowego obchodzenia się ze stosowanymi do sprzątnia substancjami i preparatami chemicznymi?			
Czy pracownicy są przeszkoleni ze znajomości oznakowania piktogramów umieszczonych na opakowaniach produktów stosowanych do sprzątnia?			

Ważne przepisy prawne i normy

Kodeks Pracy i przepisy wykonawcze

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 sierpnia 2003 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (DzU nr 169, poz. 1650).

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (DzU nr 217, poz. 1833, ze zm.; DzU 2005, nr 212, poz. 1769).

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 grudnia 2004 r. w sprawie badań bezpieczeństwa i higieny pracy związanej z występowaniem w miejscu pracy czynników chemicznych (DzU 2005, nr 11, poz. 86).

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (DzU nr 73, poz. 645).

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 kwietnia 2005 r. w sprawie szkodliwych czynników biologicznych dla zdrowia w środowisku pracy oraz ochrony zdrowia pracowników zawodowo narażonych na te czynniki (DzU nr 81, poz. 716).

Ustawa o substancjach i preparatach chemicznych z dnia 11 stycznia 2001 r. (DzU nr 11, poz. 84; zm. DzU nr 142, poz. 1187).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1272/2008 z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin (DzUrz UE L 353, 31.12.2008).

Dyrektywy

Dyrektywa Rady 98/24/WE z dnia 7 kwietnia 1998 r. w sprawie ochrony zdrowia i bezpieczeństwa pracowników przed ryzykiem związanym z czynnikami chemicznymi w miejscu pracy.

Dyrektywa Rady 89/391/EWG z dnia 12 czerwca 1989 r. w sprawie wprowadzenia środków sprzyjających poprawie bezpieczeństwa i higieny pracy.

Dyrektywa Rady 2004/37/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. dotycząca ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie czynników rakotwórczych w środowisku pracy.

Dyrektywa Rady 2000/54/WE z dnia 17 września 2000 r. dotycząca ochrony pracowników przed działaniem czynników biologicznych w pracy.

Normy

PN-EN 689:2002 Powietrze na stanowiskach pracy. Wytyczne oceny narażenia inhalacyjnego na czynniki chemiczne przez porównanie z wartościami dopuszczalnymi i strategia pomiarowa.

PN-EN 482:2002 Powietrze na stanowiskach pracy. Ogólne wymagania dotyczące procedur pomiarów czynników chemicznych.

PN-EN 13098: 2002 Powietrze na stanowiskach pracy – Wytyczne dotyczące pomiaru zawieszonych w powietrzu mikroorganizmów i endotoksyn.

PN-EN 14031: 2004 Powietrze na stanowiskach pracy – Oznaczanie zawieszonych w powietrzu endotoksyn.